

ТЕМА 1. ЦІЛЬ, СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Форма викладу матеріалу: програмований виклад. Навчальний зміст розташовано на двох носіях інформації: електронні диски, які поєднуються з тематичними блоками інформації у друкованій формі. Спосіб викладу: індуктивно-дедуктивний. Алгоритм засвоєння: перший крок - ознайомлення з матеріалом на електронному носії інформації, у якому відображено ситуацію, що супроводжується питаннями, на які потрібно відповісти після її перегляду; другий крок - формулювання висновків на підставі побаченого; третій крок - зіставлення власних висновків з відповідним блоком інформації, поданої в посібнику; четвертий крок - засвоєння висновків після узагальнення побаченого і прочитаного.

1.1. Порівняльний аналіз понять «навчальна діяльність» та «виховна діяльність»

Уважно перегляньте перших два відеофрагменти (1.1.1.;1.1.2) і дайте відповідь на запитання:

1) що між ними спільного і відмінного?

2) у чому особливості взаємодії між педагогом та

учнями в першій і другій ситуаціях? Переконайтесь у правильності своїх міркувань, звернувшись до блоку інформації №1.

Блок №1

Виховання в широкому розумінні, або навчально-виховний процес, передбачає, з одного боку, навчальну діяльність, з іншого, - виховання у вузькому розумінні.

Навіщо педагогові (і навіть не педагогові) знати різницю між цими двома процесами? Насамперед тому, що нерідко відбувається підміна: спроба здійснювати виховний вплив за законами навчання. Такій дидактичній підхід до виховання лише шкодить йому і призводить або до опору, або до досить

низького коефіцієнту корисної дії. Тоді нам лише здається, що ми виховуємо. Замість виховання – повчання, нотації, моралізування... і опір. Результати такого підходу яскраво ілюструє фрагмент фільму «Дорога Олена Сергіївна!..» Педагог звертається до своїх вихованців з рекомендаціями, побажаннями, порадами про те, якими вона їх хоче бачити в майбутньому. А на обличчях вихованців – повна незгода і внутрішнє несприйняття слів вчительки. І коли вона залишається наодинці з одним з цих учнів, то запитує його: «Хіба я щось не те говорила?», а учень лукавить: «Ви все правильно сказали». Вчителька дивується: «А чому тоді вони мене не слухають?»

Ми досить часто чуємо фрази типу «скільки раз я вже про це йому говорила, а до нього не доходить», «та я йому про це постійно кажу» і т. ін. У навчанні можливо досягти успіху, обмежившись лише передачею навчальної інформації, виховання ж здійснюється за своїми законами і правилами.

Звичайно, і навчання, і виховання це взаємодія; те й те відбувається у формі спілкування; і навчання, і виховання передбачає передачу певної інформації або обмін нею; однаковими для них є й інші компоненти; спільними для обох процесів є деякі методи (бесіда, дискусія, розповідь). Однак, навчаючи, ми спрямовуємо наші зусилля на розвиток інструментальної сфери особистості, яка містить знання, уміння, навички, здібності. Оволодіваючи ними, ми оволодіваємо інструментом тої чи іншої предметної практичної діяльності. Під час виховання (маємо на увазі виховання у вузькому розумінні) наші зусилля спрямовуються на розвиток іншої сфери особистості, без залучення якої зміст залишається несприйнятним. Саме так можна було б відповісти на питання героїні згаданого вище фільму Олені Сергіївни: «Чому ж вони тоді мене не слухають?».

Виховання і відрізняється від навчання щонайперше тим, що вимагає залучення мотиваційно-ціннісної сфери особистості, яка

містить переконання, погляди, ідеали, цінності, потреби, почуття, моральні риси тощо.

Якщо під час вивчення тих чи тих наук, зокрема математики, фізики, хімії, біології, шлях до свідомості може бути прямим і коротким (знання – свідомість), то в процесі виховання він має бути тривалішим і проходити через сферу емоцій та почуттів. Спочатку вони мають подати сигнал про життєву важливість чи практичну потребу виховного змісту. А вже потім відбувається його прийняття і перехід у внутрішній план особистості.

Зміст виховання ніколи не стане цінністю для особистості вихованця, якщо він буде вивчатись лише за законами чистого навчання без спрямування на ту сферу, яка, власне кажучи, цей зміст і наповнює змістом, надаючи йому життєвої і суб'єктивної значущості.

1.2. Особливості виховної діяльності педагога

Уважно перегляньте наступних два відеофрагменти (1.2.1.;1.2.2.). Проаналізуйте їх з позиції особливостей виховання як діяльності та знайдіть у них відображення тих особливостей виховання, які розкриваються у відповідному блоці інформації №2. Знайомлячись зі змістом цього блоку інформації, спробуйте «приміряти» до ситуації ті його положення, які віддзеркалюються в ситуаціях.

Блок №2.

Істотною ознакою виховання є те, що воно має не тільки зовнішній бік (те, що відбувається, демонструється, пропагується, організовується для виховного впливу), а й внутрішню сторону (ті внутрішні зміни в структурі особистості, які відбуваються унаслідок зовнішніх впливів).

Вплив на почуття, внутрішнє сприйняття почутого, емоційний відгук, емоційний контакт з вихованцями, співпереживання, роздуми стосовно почутого, післяля є головними показниками ефективності виховної діяльності.

В. О. Сухомлинський був глибоко переконаний у тому, що справжнє виховання – це те, яке спонукає до самовиховання. А «спонукання до самовиховання вимагає найтонших доторкань слова вихователя до найпотаємніших струн людського серця». Досить переконливо звучать його наступні слова: «Учити відчувати й берегти свої почуття, а не вчити підшукувати слова для того, щоб сказати про неіснуючі почуття. Так плодиться лицемірство. Взагалі важливо вчити говорити, але не менш важливо вчити мовчати».

На нашу думку досить актуальним є вислів відомого філософа, письменника та історика XVIII ст. Честерфілда, який радив прокладати дорогу до свідомості людини через її серце, оскільки «дорога, що веде безпосередньо до розуму, сама по собі є хорошою, але, як правило, вона довша і не така надійна».

Своєчасно було б згадати і К. Д. Ушинського, який писав, що лише впливаючи на почуття можливо приголомшити вихованців, схвилювати, викликати сльози співпереживання, дати поштовх до переосмислення своєї поведінки, поглядів на життя тощо.

Дуже хотілося б, щоб педагог, зокрема вчитель фізичної культури, збагнув те, що є не тільки зовнішня, а й внутрішня активність, яка буває в певних ситуаціях важливішою за зовнішню. Справжня виховна справа – це така справа, фінал якої сповіщає не про її закінчення, а, навпаки, про початок роботи внутрішньої, духовної, у процесі якої вихованець веде бесіду з самим собою, а потім продовжує цей діалог після її закінчення, сідаючи в транспорт, приїжджаючи додому і відчуваючи, що внутрішній голос, який з'явився в класі чи спортзалі, багато чого йому відкрив та спонукав до позитивних дій і вчинків.

Зовнішній бік виховання є його невід'ємною важливою складовою. Однак вона не завжди внутрішньо приймається і «пропускається фільтром». Тому «справжнім об'єктом нашої